

316.612 (082)

Г87

**Громадянське суспільство
та проблеми
становлення
особистості**

**Збірник
наукових
праць**

Випуск 2

Соціальний захист населення як імператив громадянського суспільства

У статті проаналізовано стан, проблеми і недоліки добровільного особистого страхування у гірничо-видобувній галузі. Запропоновано авторське бачення його удосконалення як невід'ємної складової системи соціального захисту працівників промисловості.

The article analyses the condition, problems and disadvantages of personal insurance in maintaining sphere. The author suggests his vein upon it improvement as an important part of the system of industrial workers social protection.

Як відомо, соціальна сфера – це підсистема національної економіки, до якої віднесені явища, процеси, види діяльності та об'єкти, що пов'язані з забезпеченням життєдіяльності суспільства, людини, задоволенням їхніх потреб, інтересів. Звісно, із соціальною сферою тісно пов'язана соціальна політика. П. Спікер зазначає, що соціальна політика реалізується через соціально-економічні заходи держави, підприємств, місцевих органів влади, і спрямовані на захист населення від безробіття, інфляції, знецінення трудових заощаджень і т. ін. Базовою складовою соціальної політики є соціальний захист населення, до змісту якого прийнято відносити соціальну допомогу, соціальні гарантії, соціальне страхування. На думку дослідника система соціального захисту населення включає і соціальний захист населення через недержавні організації [1]. Екстраполюємо цей погляд на сучасну вітчизняну систему соціального захисту (рис. 1) і розглянемо її дієвість в розрізі страхування.

Як бачимо (див. рис. 1), централізований захист інтересів громадян знаходить своє втілення у загальнообов'язковому (ЗодСС) та добровільному (ДдСС) державному соціальному страхуванні. Згідно Закону України “Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування”, ЗодСС включає: 1) пенсійне страхування; 2) страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими наро-

дженням та похованням; 3) страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; 4) страхування на випадок безробіття. Документом, який підтверджує право на виплату є свідоцтво, що має єдину форму для всіх видів страхування. До речі, законодавством передбачено запровадження п'яти видів ЗодСС, так "... медичне страхування, без якого неможливо здійснити реформу всієї галузі охорони здоров'я, й досі залишається лише в законопроектах, з яких жоден не прийнято за основу. Однією з перешкод запровадження медичного страхування вважається високий розмір страхових зборів – теперішній сумарний тариф для роботодавців і найманих працівників... становить близько 41 % фонду оплати праці [2]".

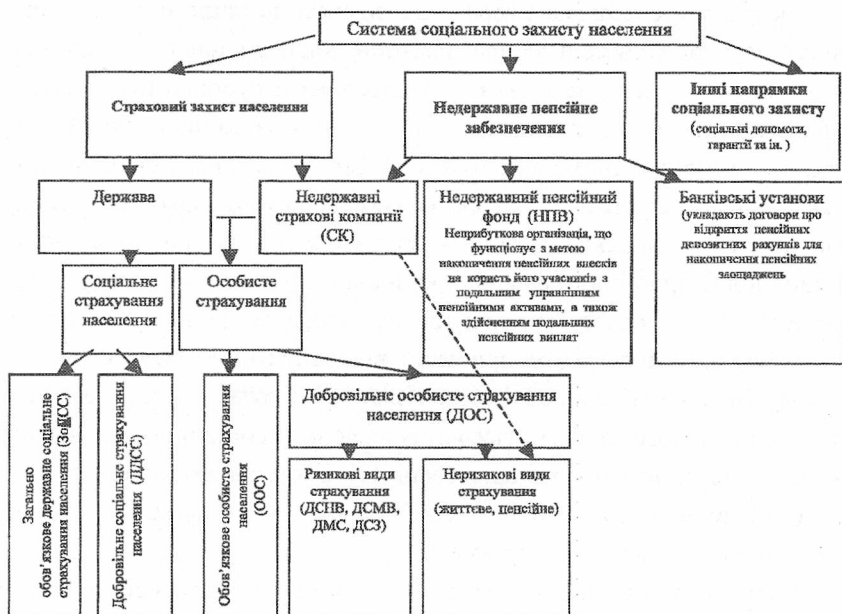

Рис. 1. Діюча система соціального захисту населення в Україні

Ті особи, які за об'єктивними причинами, не можуть бути застрахованими в ЗодСС мають право залучитись до нього шляхом сплати добровільних внесків до відповідних установ, що встановлені Зако-

ном. Вони, відповідно, є страхувальниками системи ДДСС, що в свою чергу включає ті самі види та умови, що і ЗоДСС, з різницею тільки в тому, що їхня участь відбувається на добровільних засадах.

Децентралізоване страхування відбувається на так званому “спільному рівні” держави (законодавчо регулює обов’язкове особисте страхування (ООС)) та недержавних страхових організацій, що безпосередньо його здійснюють. ООС є найбільш багатоплановим і повний перелік видів наведений в ЗУ “Про Страхування”. Вважаємо, що всі представлені види страхування, при ознайомленні з ними населення, доцільно було б узагальнити, приміром “обов’язкове особисте страхування працівників підприємств різних сфер діяльності (де є небезпечні для життя, умови праці) від нещасних випадків та професійних захворювань при виконанні ними службових обов’язків, за рахунок підприємств”.

Добровільне особисте страхування (ДОС) здійснюється виключно недержавними страховими організаціями. ДОС за своїм змістом включає: *накопичувальні види страхування* (життєве та пенсійне) і *ризикові види страхування* (страхування від нещасних випадків, медичне страхування (безперервне страхування здоров’я), страхування здоров’я на випадок хвороби, страхування медичних витрат тощо). Документом, що підтверджує право на отримання страхового відшкодування по особистому обов’язковому та добровільному страхуванню є типова форма договору (поліс).

Маємо констатувати, що результати, які отримані в ході соціологічного дослідження, проведеного за авторською методикою на гірничих підприємствах Криворіжжя (вважаємо, що отримані дані можна екстраполювати на пересічних українців), свідчать про:

– низький рівень обізнаності громадян в галузі соціального захисту, адже переконливо пояснити мету та умови ЗоДСС можуть лише близько 9 % гірників, ДОС – 11 %;

– нерозуміння опитаними відмінностей між існуючими видами державного та недержавного страхового захисту (майже 65 % гірників);

– недостатність роз'яснювальної інформації в засобах мас-медіа з питань страхування, як напрямку соціального захисту – 72 %.

Отже, послуговуючись результатами проведеного дослідження, припустимо, що “де юре” соціальний захист населення в нашій країні існує, проте “де факто”, через безліч чинників, він працює неефективно. Зокрема серед недоліків державного страхування варто зазначити:

– ЗодСС: 1) невеликий розмір страхового покриття; 2) відсутність напрацювання механізму виплат; 3) недостатній досвід пенсійного страхування.

– ООС: 1) обов'язкова форма змушує роботодавців вишукувати “слабкі місця” у законодавстві з метою мінімізації страхових платежів – за таких умов, при настанні страхового випадку, застрахований отримує незначний розмір страхового відшкодування; 2) підприємства недодержуються принципу обов'язковості страхування і на цей предмет часто-густо або не контролюються, або, належним чином, не караються [3];

– ДДСС – про цей вид страхування, взагалі, із населення “ніхто нічого не знає”.

Окрім, всього названого, доречно сказати, що існуюча структура вітчизняного особистого страхування (див. рис. 1) занадто складна, нагромаджена, а відтак не зовсім зрозуміла для переважної частини громадян.

І. Калачова визначає, що соціально-економічна захищеність людини проявляється через:

- свободу від голоду та захворювання;
- відчуття контролю над своїм розвитком і діяльністю;
- стійке відчуття власної гідності;
- свободу від напруженої тривоги;
- свободу від контролю іншими;
- реальну можливість для зайнятості [4, с. 131].

Погоджуючись із дослідницею, зазначимо, що: по-перше, становлення в нашій країні ефективного належного соціального захисту, зокрема страхування, уможливить забезпечення людині названих

відчуттів; по-друге, метою страхової системи, яку необхідно вибудувати в Україні є надання громадянам належного соціального захисту від можливих життєвих катастроф, що надав би їм упевненості у майбутньому та забезпечив комфортні умови для реалізації власних особистісних резервів у процесі життєвого відтворення, адже дієвий соціальний захист населення є імперативом громадянського суспільства.

Література

1. Спікер П. Соціальна політика: теорії та підходи. – К.: Фелікс, 2000.
2. Ткаченко Л. Проблеми цільового використання коштів загальнообов'язкового державного і соціального страхування та можливості зниження страхових тарифів в Україні // Україна: аспекти праці. – 2006. – № 8. – С. 21-26.
3. Чапичадзе Я. Характеристика и соотношение форм страхования в Украине // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 7. – С. 99-102.
4. Калачова І. В. Інформаційне забезпечення соціального управління: Монографія. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2006 р.

Олена Комарова

Соціальні трансфери як складова формування соціальної політики громадянського суспільства

Автор статті розкриває сутність та зміст поняття “соціальні трансфери” як складової соціальної політики держави. Подається нове тлумачення вище означеної категорії з врахуванням різних соціальних концепцій.

The article investigates the question of the notion “social transfer” and its dimensions. The author gives his point of view on this category paying attention to its concept and peculiarities.

В умовах переходу до соціально орієнтованої ринкової економіки суттєво зростає суспільна роль соціального захисту населення. Однак в сучасних умовах, які характеризуються політичними протиріччями, недосконалістю законодавчої системи, значно знижена увага